

УДК 331.105.44:070(477.83/.86)»18»

ФОРМУВАННЯ ДРУКАРСЬКОГО ПРОФСПІЛКОВОГО РУХУ В ГАЛИЧИНІ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ У ПРОФСПІЛКОВІЙ ПРЕСІ

М. С. Пасічник

*Інститут поліграфії та медійних технологій
Національний університет «Львівська Політехніка»
79020 м. Львів, вул. Під Голоском, 19*

У статті досліджено процес формування друкарського профспілкового руху в Галичині другої половини XIX століття у контексті соціально-економічних та політичних трансформацій Австро-Угорської монархії. Проаналізовано вплив імперських реформ, урбанізаційних і демографічних змін на становлення перших професійних об'єднань друкарів. Особливу увагу приділено профспілковій пресі, передусім виданням «Czcionka» і «Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych», які виступили важливими інструментами комунікації, фіксації трудових конфліктів і консолідації робітничого середовища. З'ясовано, що профспілкова періодика не лише відображала соціальні процеси, а й активно впливала на формування професійної солідарності та розвиток організаційних структур друкарських товариств. Матеріали преси розглянуто як цінне джерело реконструкції соціальної історії та еволюції професійної самосвідомості друкарів Галичини.

Ключові слова: профспілки друкарів, Галичина, професійний рух, профспілкова преса, Czcionka, Przewodnik, друкарські товариства, соціальна історія.

Постановка проблеми. Проблематика становлення й розвитку професійних спілок друкарів у Східній Галичині другої половини XIX століття належить до малодосліджених аспектів соціальної історії українських земель. Попри наявність окремих праць, присвячених організаційним моделям та етапам формування робітничих товариств, досі не з'ясовано комплекс впливів соціально-економічних, політичних і культурних чинників на процеси професійної самоорганізації друкарів у регіоні. Недостатньо розкритими залишаються питання про те, яким чином імперські трансформації, аграрні та адміністративні реформи, розвиток освіти й урбанізаційні зміни створювали передумови для формування ранніх профспілкових структур.

Окремої уваги потребує також роль профспілкової преси, що стала не лише інформаційним інструментом, а й механізмом консолідації та мобілізації професійної спільноти. Видання «Czcionka» та «Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych» виконували функцію публічного простору, де формувалися ідеї колективної солідарності, обговорювалися проблеми умов праці, відображалися конфлікти між робітниками й працедавцями, а також порушувалися соціально значущі питання, зокрема про залучення жінок до друкарської праці. Проте

їхній внесок у становлення профспілкового руху досі в українській історіографії представлений фрагментарно.

Проблема ускладнюється тим, що перші професійні об'єднання виникали в умовах неоднорідного політичного та соціального середовища, сформованого під впливом австрійських реформ, демографічних змін, розвитку шкільництва та посилення урбаністичних процесів. Водночас джерельна база, зокрема періодика друкарських товариств, потребує систематизації, критичного аналізу та залучення до наукового обігу.

Таким чином, постає наукова проблема: необхідність комплексного дослідження раннього профспілкового руху друкарів Східної Галичини у взаємозв'язку з розвитком професійної преси та суспільними трансформаціями другої половини XIX століття, що дозволить по-новому осмислити механізми соціальної мобілізації та професійної самоорганізації в мультикультурному просторі Австро-Угорської монархії.

Проблематика зародження та розвитку перших професійних товариств і профспілкових організацій на українських землях залишається порівняно малодослідженою у вітчизняній історіографії. Вагомий внесок у вивчення цієї теми зробив Ігор Берест, який у низці своїх праць послідовно дослідив процеси становлення професійного руху в контексті соціально-економічних і політичних трансформацій XIX століття. Так, І. Берест [1; 2; 3; 4; 5] послідовно окреслив загальні тенденції виникнення перших робітничих об'єднань, проаналізував соціальні та державні умови, що сприяли формуванню організацій взаємодопомоги, а також визначив особливості становлення професійної свідомості серед робітництва. Подібну позицію займає Р. Берест [6], який подає огляд історії профспілок від моменту їх зародження до 1939 року.

У 2020 році з'явилася публікація, що розширила джерельну базу, але зосереджувалася на діяльності профспілкового товариства лікарів [7]. Окремий напрям становлять дослідження профспілкової преси, зокрема праці І. Береста [8], О. Гончара [9] та С. Гончара [10]. У цих статтях представлено огляд польської преси XIX століття, що здебільшого базується на загальнооглядових підходах і зосереджується на організаційних структурах та соціальних функціях профспілок, без глибшого аналізу публіцистичного дискурсу, гендерних аспектів чи внутрішньо-професійних суперечностей.

Мета статті – комплексне дослідження процесу становлення та розвитку раннього профспілкового руху друкарів Східної Галичини в другій половині XIX століття, із особливим акцентом на виявленні соціально-економічних, політичних та культурних чинників, що зумовили формування професійних об'єднань, а також на аналізі профспілкової преси як ключового інструменту комунікації, самоорганізації та консолідації друкарської спільноти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукові студії, присвячені генезі світового профспілкового руху, переконливо демонструють його фундаментальне значення для формування організованих трудових спільнот. Професійні об'єднання виникали в середовищах робітників, селян, міських службовців, представників

інтелігенції, а подекуди й студентства; саме активні члени цих соціальних груп ставали ініціаторами створення організацій, покликаних захищати їхні права й інтереси. Дослідники наголошують, що становлення професійних спілок у різних державах відбувалося нерівномірно, залежно від локальних умов і чинників соціально-економічного розвитку [11; 12; 13; 14].

Важливим чинником становлення організованого робітництва у Галичині стала поява профспілкової періодики – передусім газет “*Czcionka*” та “*Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych*”. Ці видання фактично виконували функції внутрішніх комунікаційних органів професійної спільноти друкарів. На їхніх шпальтах друкувалися матеріали про умови праці, тарифні ставки, конфлікти між майстрами та робітниками, а також публікувалися звернення, які спрямовували робітничу солідарність у конструктивне русло. Газета “*Czcionka*” стала першим у регіоні друкованим органом, який послідовно формував у середовищі друкарів усвідомлення необхідності самоорганізації та захисту професійних інтересів. Її публікації не лише інформували, але й виконували мобілізаційну та просвітницьку функцію, сприяючи формуванню профспілкової ідентичності [8, с.17].

У цьому контексті особливої уваги заслуговує специфіка формування перших професійних об’єднань на українських землях на межі XVIII–XIX століть. У той час українська державність не існувала, а території були поділені між кількома великими імперіями. Протягом тривалого періоду саме Річ Посполита та Російська імперія визначали долю українських земель, розглядаючи їх радше як елемент власних геополітичних інтересів. Моделі державного управління, соціальна політика, ставлення до етнічних груп та рівень толерантності до демократичних практик різночотко відрізнялися, формуючи нерівномірні умови соціального розвитку [6, с.54].

Унікальність українського історичного досвіду полягає в тому, що один народ був штучно поділений між різними імперськими системами, які по-різному впливали на його розвиток. У Східній Галичині, що опинилася під владою Австрії наприкінці XVIII століття, суспільне життя поступово модернізувалося, тоді як на землях, підпорядкованих Російській імперії, домінували кріпосницькі порядки, жорсткий поліцейський контроль і обмеження громадянських свобод [6, с.55].

Особливої ваги для дослідження мають землі Східної Галичини та Правобережжя, які ще до поділів Речі Посполитої (1772–1795 рр.) становили єдину територію. На перший погляд вони мали б розвиватися подібно, однак політичні трансформації привели до формування зовсім різних моделей суспільної організації.

Як засвідчують новітні наукові праці, у Східній Галичині на процес зародження професійного руху впливали численні чинники економічного, політичного, соціального та культурного характеру [7, с. 167; 9, с. 246–247]. Серед них – державні реформи, зміни у системі управління, зовнішньополітичні рішення, демографічні трансформації та культурно-освітні новації.

На цьому фоні саме друкарська преса стала одним із перших майданчиків, де артикулювалися проблеми робітників та потреба в об’єднанні зусиль. Публіцистика друкарських часописів дозволяла фіксувати не лише соціально-економічні умови

праці, а й змінювати їх шляхом публічного тиску. Газета “*Czcionka*” неодноразово висвітлювала питання затримок зарплат, тривалості робочого дня, зловживань власників друкарень та способів колективного спротиву. Такі публікації істотно впливали на формування організованої позиції друкарських товариств та фактично стали інформаційною основою для перших профспілкових рішень [8, с.18].

Важливо наголосити на ключовому значенні державних устроїв у формуванні передумов для самоорганізації населення. Другий поділ Польщі фактично означав черговий переділ українських земель між Австрією і Росією. Падіння Речі Посполитої стало несподіванкою для багатьох європейських монархів, однак сусідні держави використали момент для реалізації власних інтересів. У Петербурзі 5 червня 1772 року відбулася таємна зустріч представників трьох держав, що завершилася домовленістю про поділ польських територій [4, с.151].

Царська Росія, яка й раніше ухвалювала ключові рішення без огляду на українську сторону, у результаті трьох поділів отримала найбільшу частку територій — 62 % земель і 45 % населення колишньої Речі Посполитої [15, с.602–610]. Австрія та Прусія отримали значно менше, що демонструє масштаб експансіоністської політики російського уряду. Петербурзька конвенція 1797 року остаточно закріпила ліквідацію польської державності.

Після падіння Речі Посполитої українські землі опинилися під владою двох потужних імперій: Лівобережжя приєднала Росія, а Правобережжя — Австрія [16, с.190]. Саме Австрія обрала шлях реформ, спрямованих на модернізацію нових територій. У 70–80-х роках XVIII століття тут було розгорнуто програму змін, що охоплювала адміністративне управління, економіку, освіту та соціальну сферу [17, с.298–301]. У багатьох навіть найвіддаленіших селах відкривалися початкові школи з українською мовою навчання.

Важливим фактором стали також демографічні зміни: на галицькі землі активно переселялися фахівці з німецьких земель — ремісники, інженери, представники промисловості. Це сприяло пришвидшеному розвитку промислових технологій та сільського господарства. Населення регіону зросло з 1,8 млн у 1773 році до 5,2 млн у 1910 році, при цьому українці зберігали демографічну більшість (близько 63 %) [18, с.146–149].

Паралельно австрійська влада здійснювала масштабні адміністративно-територіальні реформи. Після кількох хвиль поділів було сформовано нову систему округів і повітів, яка забезпечувала чіткішу вертикаль управління. Значна частина повітів, створених після реформи 1867 року, розташовувалася саме у Східній Галичині [18, с.146–149]. Реформи передбачали запровадження самоврядування у містах, чітке визначення відповідальності місцевої влади, розширення компетенцій магістратів.

Окремим соціальним виміром, який активно обговорювався на сторінках профспілкової преси, була проблема залучення жінок до типографської праці. Газета “*Czcionka*” фіксувала гострі дискусії щодо такої практики: від критики працедавців, які намагалися здешевити виробництво за рахунок жіночої праці, до дебатів про відповідність жінок технічним вимогам фаху. Публікації прямо демонструють,

яким чином редакції друкарських видань ставали майданчиком для боротьби між консервативними цінностями ремісничого середовища та новими економічними реаліями. З огляду на це профспілкова преса є важливим джерелом реконструкції ментальних структур друкарської спільноти й розуміння мотивів, що стояли за появою перших професійних організацій [10, с.52].

Аграрні зміни також відіграли вирішальну роль. Обмеження, а згодом і скасування панщини (1789 р.) суттєво змінили соціальну структуру регіону. Введення «інвентарів» – детальних земельних реєстрів – забезпечило нову модель взаємин між державою, землевласниками та селянами. Ці документи (Йосифінська та Францисканська метрики) сьогодні становлять унікальні джерела для історичних досліджень [17, с.145].

Австрія заборонила поміщицькі тілесні покарання, ліквідувала феодальні суди, упровадила нову судову систему на змагальних засадах. Водночас німецька мова стала домінантною у державних інституціях, а Львів був перейменований на Лемберг. У регіоні виникли численні німецькі колонії (Аннаберг, Мільбах, Дорнфельд та ін.) [19, с.68–74; 20, с.102–108].

Попри активну німецьку присутність, австрійська влада сприяла розвитку української освіти. В багатьох школах навчання велося рідною мовою; навіть у Львівському університеті працював Руський інститут, де до 1808 року читали лекції українською [18, с.146–149]. Було проголошено рівноправність релігій, а у Відні засновано греко-католицьку семінарію «Барбареум».

Усі ці реформи створили сприятливі умови для активізації соціального життя, поширення ідей взаємодопомоги та самоорганізації. Селяни, ремісники, торговці, духовенство й інтелігенція дедалі частіше вдавалися до колективних форм захисту своїх інтересів, що поступово призвело до появи перших професійних товариств та протопрофспілкових об'єднань. Саме в цих умовах у Східній Галичині з'являються перші організації друкарів, які згодом стануть основою для розвитку українського профспілкового руху.

Розгортання профспілкової преси стало не лише наслідком соціально-економічних змін, а й потужним каталізатором подальшої самоорганізації друкарів. Через публікації "*Czcionka*" робітники отримували можливість висловлювати власну позицію, формувати спільні вимоги, стежити за діяльністю друкарських товариств у Познані, Варшаві, Празі та Відні, переймати досвід колег та усвідомлювати себе частиною ширшого європейського руху. Саме тому профспілкова преса стала тим середовищем, яке об'єднало локальні ініціативи та надало їм інтелектуального й організаційного виміру [8, с.18].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє ствердити, що становлення друкарського профспілкового руху в Галичині другої половини XIX століття було зумовлене комплексом взаємопов'язаних соціально-економічних, політичних та культурних чинників. Австрійські реформи, розвиток освіти, урбанізаційні процеси та поява технічно підготовлених кадрів створили підґрунтя для формування професійної самосвідомості друкарів і зародження перших організованих форм захисту їхніх прав.

Особливо важливою складовою цього процесу стала профспілкова преса, що відіграла роль не лише інформаційного джерела, а й активного інструмента комунікації, мобілізації та консолідації робітничого середовища. Видання “*Czcionka*” і “*Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych*” стали платформами, де артикулювалися трудові конфлікти, фіксувалися соціальні потреби, формувалися колективні вимоги та трансливалися європейські практики самоорганізації. Через пресу професійні товариства здобували можливість впливати на громадську думку, координувати свої дії та формувати власний дискурс солідарності.

Профспілкова періодика виступила також важливим історичним джерелом, що відобразило внутрішню структуру друкарської спільноти, гендерні суперечності, економічні виклики й еволюцію професійних взаємин. Її матеріали дозволяють реконструювати логіку розвитку руху, зрозуміти механізми формування колективної ідентичності та оцінити вплив зовнішніх імперських чинників на місцеві соціальні процеси.

Отже, формування друкарського профспілкового руху в Галичині є прикладом того, як професійне середовище, спираючись на інструменти комунікації та взаємодопомоги, змогло виробити ефективні механізми самоорганізації. Подальші дослідження профспілкової преси відкривають перспективи глибшого аналізу соціальної історії регіону, еволюції робітничих структур та становлення модерних форм професійної солідарності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берест І. Зародження та діяльність перших профспілок на українських землях у XIX ст. // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. 2012. № 4. С. 76–83.
2. Берест І. Р. Передумови та середовище виникнення робітничих кас взаємної допомоги серед львівських друкарів // Наукові записки. 2017. Т. 2, № 55. С. 287–293.
3. Берест І. Зародження, розвиток та діяльність першої профспілки друкарів Східної Галичини в 1817–1848 рр. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / за ред. І. С. Зуляка. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. Вип. 2, ч. 1. С. 37–43.
4. Берест І. Р. Огляд політичної ситуації в Східній Галичині у часі появи та роботи профспілок // Грані. 2014. Т. 17, № 6. С. 150–154.
5. Berest I., Honchar S., Gonchar O. Trade Unions of Eastern Galicia During the Socio-political Processes of the 19th–Early 20th Centuries // Data-Centric Business and Applications: Advancements in Information and Knowledge Management. 2024. Vol. 2. P. 141–164. Springer Nature Switzerland. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-59131-0_7.
6. Берест Р. Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817–1939). Дрогобич : Відродження, 1995.
7. Берест І., Берест Р., Пасічник М., Савчук Г., Олійник М. Аналіз статуту та першого року діяльності Львівського товариства галицьких лікарів («*Towarzystwo lekarzów galicyjskich*») // Медичні перспективи. 2020. Т. 25, № 2. С. 168–176. DOI: <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2020.2.206799>.

8. Берест І. Р. Аналіз львівської профспілкової преси поліграфістів на прикладі часописів «Czcionka» і «Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych» // Грані. 2017. Т. 20, № 11. С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.15421/1717142>.
9. Берест І. Р., Гончар О. В. Аналіз основної польської історіографії профспілкового руху в Галичині // Інформація, комунікація, суспільство 2025 : матеріали XIV Міжнар. наук. конф. Зозулі, Львівська обл., 2025. С. 246–247.
10. Гончар С., Гончар О. Загальні проблеми медіакомунікацій на сторінках галицької профспілкової преси XIX століття // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф., 22–23 листоп. 2023 р. Харків : ХДАК, 2023. Ч. 1. С. 52–53.
11. Kieszczyński L. Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808–1939. Warszawa : Instytut Wydawniczy CRZZ, 1972.
12. Weixner B. Gewerkschaften: Stichwort: Arbeiterbewegung, Sozialistengesetz, Tarifaautonomie u.a. München : W. Heyne, 1993.
13. Bauer O. Die wirtschaftliche und soziale Lage Österreichs (Bund der freien Gewerkschaften Österreichs). Wien : Arbeit und Wirtschaft, 1928.
14. Arent J. L'Actions syndicale. Bruxelles, 1931.
15. Історія Центрально-Східної Європи : посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / за ред. Л. Зашкільняка. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001.
16. Андрусак Т. Вічний мир // Довідник з історії України (А–Я) / за ред. І. Підкови, Р. Шуста. Київ : Генеза, 2001. С. 190.
17. Дорошенко Д. Нарис історії України. Т. 2 : Від половини XVII століття. Київ : Глобус, 1991.
18. Мудрий М. Галичина // Довідник з історії України (А–Я) / за ред. І. Підкови, Р. Шуста. Київ : Генеза, 2001. С. 146–149.
19. Штойко П. Географія німецьких поселень у Галичині кінця XVIII – початку XX століть // Німецькі колонії Галичини: Історія. Архітектура. Культура : зб. наук. праць. Львів, 1996. С. 68–74.
20. Берест Л. І., Берест Р. Німецька колонія Ерсдорф: Історія і сучасність // Туристичними шляхами Прикарпаття : зб. наук. праць. Львів : Манускрипт, 2013. С. 102–108.

REFERENCES

1. Berest, I. (2012). Zarodzhennia ta diialnist pershykh profspilok na ukrainskykh zemliakh u XIX st. *Visnyk Akademii pratsi i sotsialnykh vidnosyn Federatsii profspilok Ukrainy*, (4), 76–83.
2. Berest, I. R. (2017). Peredumovy ta seredovyshe vyynyknennia robitnychykh kas vzaiemnoi dopomohy sered lvivskykh drukariv. *Naukovi zapysky*, 2(55), 287–293.
3. Berest, I. (2017). Zarodzhennia, rozvytok ta diialnist pershoi profspilky drukariv Skhidnoi Halychyny v 1817–1848 rr. In *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istoriia* (Vol. 2, Part 1, pp. 37–43). Ternopil: Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka.
4. Berest, I. R. (2014). Ohliad politychnoi sytuatsii v Skhidnii Halychyni u chasi poivay ta roboty profspilok. *Hrani*, 17(6), 150–154.

5. Berest, I., Honchar, S., & Gonchar, O. (2024). Trade unions of Eastern Galicia during the socio-political processes of the 19th–early 20th centuries. In *Data-Centric Business and Applications: Advancements in Information and Knowledge Management* (Vol. 2, pp. 141–164). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-59131-0_7.
6. Berest, R. (1995). *Narysy istorii profspilkovoho rukhu v Zakhidnii Ukraini (1817–1939)*. Drohobych: Vidrodzhennia.
7. Berest, I., Berest, R., Pasichnyk, M., Savchuk, H., & Oliinyk, M. (2020). Analiz statutu ta pershoho roku diialnosti Lvivskoho tovarystva halytskykh likariv (“Towarzystwo lekarzów galicyjskich”). *Medychni perspektyvy*, 25(2), 168–176. <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2020.2.206799>.
8. Berest, I. R. (2017). Analiz lvivskoi profspilkovoi presy polihrafistiv na prykladi chasopysiv «Czcionka» i «Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych». *Hrani*, 20(11), 17–21. <https://doi.org/10.15421/1717142>.
9. Berest, I. R., & Honchar, O. V. (2025). Analiz osnovnoi polskoi istoriohrafii profspilkovoho rukhu v Halychyni. In *Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo 2025: Materialy XIV Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii* (pp. 246–247).
10. Honchar, S., & Honchar, O. (2023). Zahalni problemy mediakomunikatsii na storinkakh halytskoi profspilkovoi presy XIX stolittia. In *Kulturolohiia ta sotsialni komunikatsii: Innovatsiini stratehii rozvytku* (Part 1, pp. 52–53). Kharkiv: KhDAK.
11. Kieszczyński, L. (1972). *Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808–1939*. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
12. Weixner, B. (1993). *Gewerkschaften: Stichwort: Arbeiterbewegung, Sozialistengesetz, Tarifautonomie u.a.* München: W. Heyne.
13. Bauer, O. (1928). *Die wirtschaftliche und soziale Lage Österreichs (Bund der freien Gewerkschaften Österreichs)*. Wien: Arbeit und Wirtschaft.
14. Arent, J. (1931). *L'Actions syndicale*. Bruxelles.
15. Zashkilniak, L. (Ed.). (2001). *Istoriia Tsentralno-Skhidnoi Yevropy*. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka.
16. Andrusiak, T. (2001). Vichnyi myr. In I. Pidkova & R. Shust (Eds.), *Dovidnyk z istorii Ukrainy (A–Ya)* (p. 190). Kyiv: Heneza.
17. Doroshenko, D. (1991). *Narys istorii Ukrainy. Vol. 2: Vid polovyny XVII stolittia*. Kyiv: Hlobus.
18. Mudryi, M. (2001). Halychyna. In I. Pidkova & R. Shust (Eds.), *Dovidnyk z istorii Ukrainy (A–Ya)* (pp. 146–149). Kyiv: Heneza.
19. Shtoiko, P. (1996). Heohrafiia nimetskykh poselen u Halychyni kintsia XVIII – pochatku XX stolit. In *Nimetski kolonii Halychyny: Istoriia. Arkhitektura. Kultura* (pp. 68–74). Lviv.
20. Berest, L. I., & Berest, R. (2013). Nimetska koloniia Ersdorf: Istoriia i suchasnist. In *Turystrychnymy shliakhamy Prykarpattia* (pp. 102–108). Lviv: Manuskript.

FORMATION OF THE PRINTING TRADE UNION MOVEMENT IN GALICIA AND ITS REPRESENTATION IN THE TRADE UNION PRESS

M. S. Pasichnyk

*Institute of Printing Art and Media Technologies
Lviv Polytechnic National University
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
ms.pasichnyk@ukr.net*

The article provides a comprehensive analysis of the emergence and development of the printers' trade-union movement in Galicia during the second half of the nineteenth century, placing it within the broader socio-economic and political transformations of the Habsburg Empire. The study traces how administrative reforms, modernization processes, urban growth, and the spread of elementary education contributed to the rise of a socially aware and professionally organized printing workforce. These structural shifts created a foundation for collective forms of labour protection, mutual assistance, and early institutionalization of workers' associations.

*A particular emphasis is placed on the pivotal role of trade-union periodicals, especially the newspapers *Czcionka* and *Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych*. The article demonstrates that these publications served not only as informational outlets but also as active agents of professional communication and mobilization. Through editorials, reports, polemics, and commentaries, the press articulated shared grievances, documented labour disputes, shaped collective demands, and promoted European models of workers' self-organization. Importantly, the periodicals reflected internal tensions within the printing community, including debates over wage policies, working conditions, and the controversial issue of women's participation in the craft. These materials illuminate the cultural and ideological landscape of the profession and reveal how collective identity and solidarity were negotiated and constructed.*

By integrating press sources with historical context, the study argues that trade-union periodicals functioned as catalysts for organizational development and as a documentary record of the social history of Galician printers. The article contributes to understanding how early workers' associations evolved from local initiatives into coherent professional structures and how printed communication shaped the dynamics of labour movements in multiethnic Central and Eastern Europe. The findings highlight the significance of the press as both an archival source and a formative tool in the emergence of modern trade-union culture.

Keywords: *trade unions; printers; Galicia; labour movement; trade-union press; Czcionka; Przewodnik; communication history; professional identity; social history.*

Стаття надійшла до редакції 05.09.2025.

Received 05.09.2025.